

են ձեւակերպութիւնները. նա իրականութիւնը կ'երգէ, ինչ որ իր կեանքին զօներն են, իսկ վախճմ' Մատուրեանի քերթուածներուն պարզութիւնը ու բնականութիւնը տաճկահային դատողութեան դիմաց շատ բան կորսնցնել տան. չէ՞ որ տաճկահայը բանաստեղծութիւնը և զրականութիւնը քրտինքով գտնուած բառերուն մէջ, արտաքին ձևին մէջ կը նկատէ: Արեւելեան է այդ դատողութիւնը և արեւելցի երգիչները իմաստէն աւելի՝ հանգ բառ կը փընդոն, որպէս զի արտաքին փայլին մէջ կորստի իրենց մտքին տկարութիւնը: Մըթ-նուրդան է ճշմարտութեան դատաւորը. այս դատին մէջ երկու կողմն ալ ուժգնօրէն իրենց ձեւը պիտի պաշտպանեն, և Մատուրեանն ալ եթէ փորձէ պոլսական մթնոլորտին տակ ապրիլ, թերևս, շատ բնական է, ինքն ալ վարակուի, ինչպէս դժբախտաբար վարակուի սկսան ան շատ մը արտասահմանի մէջ շնչող զրագէտները՝ երբ հոն վերադարձան:

Մատուրեան 1898ին հրատարակեց երկրորդ հատորը իր 1892-1898ի Բաւաստեղծութիւններու. — Սմբատ Շահադիթեանի ներանումնայ Յոքեյանը (1882). — Երեսուս և հիւց տարի (տպ. 1898ին), նորէն իր ուսուցչին Սմ. Շահադիթի գործունէութիւնն. — Գրիի հաւաքներ (1901), հաւաքածոյ մը ինքնագիր և թարգմանածոյ զուարթ ոտանաւորներու:

Մատուրեան իբրև թարգմանիչ՝ տուած է արձակ և ոտանաւոր հատորներ. և վերջերս հրատարակեց երկու հատոր Ռուս թանաքագիրներ տիտղոսին տակ, Պուշկինէն, Լերմոնտովէն ևն, ընտիր կտորներով ծաղկաքաղ մը ձևացնելով: Պ. Լէօն իր Ռուսահայ գրականութիւնը հատորին մէջ (էջ 75) կը գրէ. «Պ. Մատուրեանը մեր նոր բանաստեղծների մէջ ամենահամաւերելին է իր տաղանդով... Պ. Մատուրեանի ամենամեծ առաւելութիւնն այն է, որ երգում է առանց ինքն իրան բռնադատելու, հարթ ու ողորկ և պարզ, շատ պարզ լեզուով»:

Եւ յորեւանը՝ որ. կու գայ հանդիսի

մը մէջ ամփոփելու բանաստեղծի մը ԶԸ-սանահինգ տարուան մտային արտադրութիւնները, գործունէութիւնը հայ զրականութեան մէջ, կը բաղձանք և կը մաղթենք՝ որ միութարութեան հետ տայ Մատուրեանի նաև եռանդ՝ ուրիշ քսանհինգ տարուան մը մէջ կրկնելու իր արդիւնը՝ արժանաւայել ոսկեղէն յորեւանի մը:

Հ. Մ. ՊՈՏՈՒՆՅԱՆ

Գ Ե Ղ Ո Ւ Ն Ի Ն

Յ Ե Ի. ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԹԻԻ ՄԸ ԱՏԱՆԱՅԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Անտարակոյս մեր ընթերցողները կը յիշեն Ատանայի ահաբի ջարդերը, որուն մէջ քսան հազարէ աւելի Հայ անմեղներ զոհ գացին Միւսիւլման հրոսակներու ամբարիշտ անգթութեան, որոնք զրգուած և առաջնորդուած էին ջարդին, կողոպուտին և անլուր վայրագութիւններուն, այն վարչութեան խրախուսանքով՝ որ այլ ևս պիտի չի կարենար գործել այսպիսի անգութ գործեր:

Ատանայի դէպքերը՝ արդարացի կերպով կոչուեցան քսաներորդ դարու մեծ եղեռնը. բարբաղդաբար վերջին արեան հոսուած էր՝ որ իր ազերական Ապտիւլ Համիտին ըղբղին մէջն ունէր: Այդ դէպքերէն Հայ ժողովրդին ունեցած խեղճութիւնները տխուր գոյներով նկարագրուած են Ատանայի թերզեան Եպիսկոպոսին նամակին մէջ: Հայ ազգը երբայրական բնական զգացումով մղուած՝ ջանաց բոլոր ուժովն ջարդերէն ողջ մնացածներուն օգնութեան հասնիլ. բայց որովհետև ամուրջից ցաւը ահաւոր էր, և չափազանց փոքր կարևոր միջոցները անոր դիմադրաւելու, Հայ ազգը չի վարանեցաւ կոչ մ'ընելու մարդկային համերաշխութեան զգացմունքին, ամէն միջոց ի գործ դրուեցաւ նպաստներ հաւաքելու:

Ս. Ղազարու Հայ հաստատութիւնը այս նպատակով հրատարակեց հիմնալի բա-

ցառիկ թիւ մը, Հայ Գեղունին, որ թէ իբրեւ բնագիր և թէ տեղեաց, անձերու, արուեստի հրաշակներուն և թանկագին իրերու պատկերներ՝ յիրաւի մեծ արժաւնեաց արուեստի գործ մը կը ներկայացնէ:

Եկամուտը Ատանայի ջարդերէն արկածեալներուն նուիրուած է, և մենք ապահով ենք որ ամէն ազնուասիրտ անձեր և գեղեցիկն սիրողները պիտի փափաքին գնել այդ բացառիկ թիւը, և այս կերպով մասնակցելի մարդկային համերաշխութեան մեծ գործին:

ԽԻՐ. GAZZETTA di VENEZIA

ՀԱՅ ԳԵՂՈՒՆԻՆ ՁԵՂ Ի ՆՊԱՍՏ ԱՏԱՆԱՅԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Կու հընձէ թուրքը... Երէկ հայ զբոսիչներ
Թոթափեցան կոր մահազդէն իւր ներքեւ,
Զորոնց պատառ պատառ զազդի գանձամած՝
Կ'ընծայէր Եւրոպայի՝ արցունքներով զվռսակու:

Ով որ ճանչցած է Ս. Ղազարը, որ վենետիկէն քիչ հեռու Լիտուի մօտ կը փայլի գոհարի մը նման՝ լճակին մէջ, ով որ այսցեալած է զայն, կ'ընամ արդեօք մոռնալ այն դիւթիչ տպաւորութիւնները որ զգացած է այդ կղզիին մէջ: Թէպէտ փոքր, բայց իր փոքր սահմանին մէջ կ'ապրին այնքան յիշատակներ՝ որոց մէջ մշտապառ կրակի մը նման կը բորբոքի ազգի մը գաղափարականը, ուր անգին մատենագրութեան մը գանձերը՝ իրեն կը քաշեն բոլոր աշխարհիս գիտնականներուն հիացումը և շահագրգռութիւնը:

Հոն է Լորտ Պայրընի բանաստեղծական բնակարանը, հոն՝ կայսերներ, Թագաւորներ, Թագուհիներ, իշխաններ և նշանաւոր մարդիկ զանց չեն ընել այցելելու այդ կանաչութեամբ և ծաղիկներով ծածկուած զուարթ փառնքը, և զոր Նարոյէն՝ Հայ Հայրերուն անկախ ստացուած հրատաւրակից:

Հոն 200 տարի առաջ Մխիթար Հայ վարդապետը հիմնեց այդ Մենաստանը, որ իր անուամբ կոչուեցաւ, ազնիւ նպատա-

կով աշակերտներ ժողովելու, և կրթելով զանոնք՝ Արեւելք զրկելու համար, տարածելու և պահպանելու իր ազգակիցներուն մէջ այն քաղաքակրթութիւն՝ որուն թուրքը (Հին օրերուն) աղետաւոր ոսոխն եղաւ:

Այն օրէն ի վեր Ս. Ղազար կեդրոն մ'եղաւ հայածուած ազգի մը մատենագրութեանը և գեղարուեստին, և նախանձախնդիր աւանդապահ՝ սրբազան յիշատակներուն: Եւրոպացիները այդ կղզեակը, մտածութիւն կակիծով և զայրացմամբ կը սաւառնի այն երկիրը՝ որ կը տարածուի Ալլարատայ ստորոտը, ուր ատելութիւնը և մոլեռանդութիւնը այնքան անգամներ հազարաւոր նախնիները զործեց, ուսկից ընկճուած քաղաքակրթութիւնը՝ ստիպուեցաւ գաղթել և ամփոփուի մեր երկրին փոքրիկ անկիւն մը, արտաստուելու, աշխատելու և յուսալու: Եւ հակառակ յաճախուած վիշտերուն՝ Ս. Ղազարու Հայրերը անխնայ աշխատեցան, ծպարանը իր հաստատուելէն վերջ ճանի՝ գնաց ճոխացաւ և այսօր իտալիոյ մեծ տպարաններուն հետ կը մրցի և կը կարողանայ աշխարհիս ամէն կողմ պիտել իր երկրորդ և այսօր Հայ Հայրերու փանքով ու խնամքով՝ այդ տպարանը կը հրատարակէ Բացառիկ Բիւ մը, որ զբաղանապէս և նիւթապէս անկէ լաւագոյնը կարելի չէր ընել. ամէն երկրի գրիչները մասնակցած են իրենց յօդուածներովը, ներկայացնելով արեւելքի և արեւմուտքի արուեստ ու գրականութիւնը:

Հայ Գեղունին, Ատանայի սոսկալի ջարդերէն տարի մը վերջ հրատարակուեցաւ, ի նպաստ 20,000 որբերու՝ որ Կիլիկիոյ մէջ զրկուեցան իրենց սիրելիներէն և հարազատներէն, անամթաբար թոյլատրուած բարբարոս եղեռնով մը:

Հ. Մ. Պոտուրեան թերթին խմբագիրը և ոգին, սկսած է Եւրոպացուց ուղղուած ջերմ կոչով մը, յանուն այդ ազնիւ և քաջ ցեղին զաւակներուն, որ մեծ զոհողութիւններով օգնութեան հասաւ խաչակիրներուն, Կիլիկիոյ մէջ ունեցած դժբաղդութեան ժամանակ: